

ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЕННЯ ТОПОНІМІВ У ЦИКЛІ РОМАНІВ ДЖ. МАРТИНА «ПІСНЯ ЛЬОДУ ТА ПОЛУМ'Я»

Пестушко А. В., Гончарова В. Б.

ВСТУП

У наші дні спостерігається бурхливий розвиток жанру фентезі, що викликає особливий інтерес для проведення лінгвістичних досліджень. Оскільки у фентезі особливо актуальним є питання авторської словотворчості, то останнім часом спостерігається зростання інтересу дослідників до питання авторських топонімічних новоутворень. Зокрема, вивчення топонімів у творах фентезі стає все цікавішою сферою для досліджень, оскільки топоніми є одним зі способів створення географії «вторинного світу». З огляду на те, що ніяких канонічних обмежень у літературі такого виду не існує, її мова зазнає постійних змін.

Топонімічна лексика будь-якої мови є внутрішньо організованою і упорядкованою системою. Вивчення цієї підсистеми мови має велике значення як для ономастики, так і для лінгвістики в цілому. Цим визначається і тема даної випускної кваліфікаційної роботи. У роботі розглядаються особливості топонімічних номінацій, їхня специфіка, а також питання, що охоплюють широке коло лінгвістичних проблем.

У сучасному світі одне з провідних місць у літературі займає жанр фентезі. На відміну від наукової фантастики, де автор робить припущення про науковий і технічний розвиток, намагаючись випередити свій час, у жанрі фентезі письменник робить акцент саме на незвичайності, іноді нереальності й відсутності зв'язку свого вигаданого світу з наукою. Часто автор твору створює абсолютно новий світ, новий побут і навіть нову мову, еквівалентів для передачі яких немає ні в одній мові перекладу. Надзвичайною популярністю серед читацької аудиторії користується епічна фентезі-сага Джорджа Реймонда Річарда Мартіна «Пісня льоду та полум'я», що складається із 7-ми хронологічно пов'язаних книг. Топонімічний простір даного літературного твору в останні роки

викликає чималий інтерес серед лінгвістів і має низку специфічних особливостей, виявленню яких і присвячена ця робота.

Топоніми становлять інтерес не тільки для лінгвістики, а й для історії, географії, культури, тому топоніміка має тривалу історію досліджень і наявність вагомій кількості праць, присвячених вивченню топонімів. Вивченню топоніміки англійської мови присвячені роботи низки дослідників: В.Д. Біленької, О.К. Денисової, О.А. Леоновича, Г. Бредлі, Т. Кодрінгтона, А. Мауера, А. Сміта, А. Екуола. Попри це ще залишається безліч проблем, що ускладнюють тлумачення топонімів, спірних питань, пов'язаних з визначенням джерел топонімів, і вимагають до себе більш пильної уваги.

1. Теоретичні засади поняття «топонім» як одиниці лексичного складу мови

Як зазначалося вище, актуальність роботи зумовлена необхідністю системного опису словотворення топонімів на засадах сучасного семантичного аналізу мовних одиниць, що детерміновано недостатньою опрацьованістю цієї категорії в лінгвістиці¹.

Як правило, пряме визначення поняттю «топонім» лінгвістами не дається. Його значення в більшості словників розкривається за допомогою тлумачення терміна «топоніміка», все різноманіття дефініцій якого зводиться до того, що це розділ лексикології (а саме ономастики), який об'єднує в собі такі науки, як лінгвістика, географія, історія, досліджує географічні назви, або топоніми, що займається вивченням походження, розвитку, функціонування, території поширення та структури топонімів². Найбільш розгорнуте лінгвістичне визначення топоніма як поняття, яке має на увазі як індивідуальний складник абсолютної топонімічної формули (до складу повної топонімічної формули входить ім'я власне і супровідний йому географічний термін (ім'я загальне)),³ який роз'яснює, до якого типу географічних об'єктів відноситься дана назва). Наведені вище визначення схожі, різні автори лише вносять деякі додаткові коментарі, що розширюють це поняття з різних

¹ Багомедов М.Р. Структура и семантика топонимических единиц английского языка: автореф. дис. ... канд. филол. наук. Махачкала, 2011. С. 4.

² Там само. С. 21.

³ Беленькая В.Д. Очерки англоязычной топонимики. Москва: Высшая школа, 2000. С. 32.

точок зору. Це вказує на те, що в науковій літературі існує єдина думка з даного питання.

Будучи лінгвістичною категорією, топонім вивчається лінгвістами як мовна одиниця, що виконує певні функції. Основним і головним значенням і призначенням географічної назви є фіксація місця на поверхні Землі. Вивченням цього розділу лексики займається топоніміка – наука, що досліджує географічні назви, їх походження, смислове значення, розвиток, сучасний стан, написання і вимову. Топоніміка є інтегральною науковою дисципліною, яка знаходиться на стику трьох галузей знань, використовуючи дані географії, історії та лінгвістики⁴.

Схожа думка про топоніміку в тому, що топоніміка (від грец. *Toros* «місце, країна» + *оnута* «ім'я») – це наукова дисципліна, що виникла і розвивається на стику декількох наук: мовознавства, історії та географії².

Топоніми є неоціненними для історії, оскільки на одній території зустрічаються географічні назви, що належать різним історичним епохам. Їхня прихильність до місця дозволяє відновити давню мову цієї території і позначити межі її поширення. Інформаційний зміст топонімів важливий для історії, де вони, як і археологічні дані, можуть бути показниками історичного³.

Топоніміка належить до міждисциплінарних напрямів лінгвістичного дослідження і вважає, що історія і географія, поряд із мовознавством, відіграють значну роль в її розвитку.

Вивчення топонімів як частини словникового складу мови, їхньої семантики, структури, функцій, тобто всього того, що їм властиво як лінгвістичним одиницям, має бути безпосередньо пов'язане з вивченням історії даного народу і географії території.

Топоніми наділені парадигматичними і синтагматичними характеристиками, властивими кожному слову. Таким чином, топоніми – це власні імена особливого роду, специфічні властивості яких унеможливають їх вивчення тільки в межах такої науки, як мовознавство, що включає соціолінгвістику, психолінгвістику і етнолінгвістику.

Проаналізувавши і порівнявши інформацію про те, яке місце фахівці в області топоніміки виділяють даній науці, можна зробити такі висновки. Топонімія важлива для вивчення таких дисциплін, як

⁴ Карпенко О.Ю. Проблематика когнітивної ономастики : монографія. Одеса : Астропринт, 2006. С. 42.

географія та картографія. Виконуючи свою основну функцію – фіксацію місця на поверхні землі, географічні назви є найважливішим елементом карти. У географічних назвах міститься багатющий матеріал для вивчення природних ландшафтів, характеру господарської діяльності населення та етнічної приналежності, природних особливостей того чи іншого регіону⁵.

З усього вищесказаного випливає, що такий численний, багатоаспектний пласт лексики, як топоніми, не може розглядатися під одним кутом, а вимагає комплексного і водночас різнобічного підходу до дослідження. Складність і багатогранність цього лінгвістичного явища можна побачити, вивчаючи праці фахівців, дослідників у цій області, в яких видно, як багато і наскільки різні питання ставляться перед ученими, що вивчають топоніми.

Топоніми характеризуються вторинністю мовних елементів, які беруть участь в їх створенні, а також великою тривалістю існування багатьох із них. Топонімізація, виконуючи кумулятивну функцію, може надовго закріпитися в пам'яті людей, переходячи з покоління в покоління і від народу до народу⁶.

Топоніми можуть зберігатися в незмінному вигляді протягом багатьох століть, тоді як мова, культура, досвід певної групи людей, а також самі фізико-географічні об'єкти постійно змінюються.

Таким чином, інформація, втрачена для певного мовного та культурного колективу, може бути збережена в географічній назві. Тим самим топоніми є цінним матеріалом, що дозволяє судити про життя людей в глибокій давнині.

Топонімізація містить більшу лінгвістичну і екстралінгвістичну інформацію, допомагає вивченню шляхів міграції етносів, визначенню місць їх колишнього проживання, встановленню більш стародавнього стану окремих мов, виявленню мовних і культурних контактів різних етносів, шляхів їх історичного розвитку.

Втрачена інформація може бути відновлена в ході етимологічного дослідження; наприклад, назви англійських населених пунктів, які починаються з елемента *saeg* «місто»,

⁵ Лабінська Г. Топоніміка : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. С. 27.

⁶ Мельникова Ю.Н. Структурно-семантические особенности топонимов языка (диахронический аспект): автореф. дисс. ... канд. филол. н. Белгород, 2018. С. 6.

являють собою лише малу частину тієї ойконімії, яка дійшла до нас: *Caerleon, Caernarfon, Caerphilly, Caerwent, Caerlaverock, Caerlanrig*.

Будь-яке ім'я власне є ономастичним знаком, що відображає комплекс знань про ім'я власне (мовні та енциклопедичні знання) і для організації ономастичного знання в людській свідомості. Специфіка географічних назв полягає в тому, що одночасно з називанням й ідентифікацією об'єкта вони відображають і зберігають соціальні та історичні чинники розвитку суспільства, привносячи ідеологічні послання з минулого в наше повсякденне життя.

Топоніми розглядаються як результат пізнавальної діяльності людини, який встановлює зв'язок між різними сутностями в навколишньому світі та виражає цей зв'язок у створюваному найменуванні.

Топонімічні номінації, які експліцитно або імпліцитно включають географічні або соціально-історичні реалії, є результатом осмисленого процесу номінації, що своєю чергою веде до формування етномовної картини світу.

З функціональної точки зору слово володіє двома основними функціями: читача (здатність до називання) і сигніфікативною (здатність до вираження понять). Топонім є ім'ям або «адресою» конкретної місцевості, допомагаючи орієнтуватися в просторі, і здійснює функцію своєрідного умовного знака. Чим чіткіше фізичний об'єкт виділяється з навколишнього ландшафту, тим вище його здатність знайти власне ім'я. Тобто багато що залежить від характеру так званого об'єкта.

Природною функцією будь-якого топоніма є виділення одиничного об'єкта з безлічі однотипних і вказівка на об'єкт, але, крім цього, в багатьох назвах простежуються додаткові значення, які пов'язані з характеристикою об'єкта, ідеологією та емоційною забарвленістю імені⁷. У будь-якого найменування є власна сигніфікація. У процесі називання разом із прив'язкою до конкретного географічного об'єкта здійснюється не тільки денотація (вказівка на об'єкт), але й конотація (привнесення

⁷ Музя Е.М. Принципы классифицирования топонимов. *Вісник Запорізького державного університету. Збірник наукових статей. Філологічні науки*. Запоріжжя : ЗДУ, 2002. № 1. С. 95.

⁸ Лабінська Г. Топоніміка. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 187 с.

додаткових значень). Тобто слово набуває нових властивостей, які не притаманні іменам загальним⁹.

Функції топонімів: номінативна (адресна) функція, яка є обов'язковою (топонім, виділяючи і вказуючи об'єкт, дозволяє визначити його місце розташування); дескриптивна (описова) – додаткова функція, що не є обов'язковою; ідеологічна (в широкому сенсі) функція, яка спирається на до-топонімичне або від-топонімичне значення топоніма.

Ідеологічна функція спирається на значення топоніма. Але запропоновані функції не рівнозначні. По-перше, імена можуть називати без уточнення адреси, без вказівки координат на карті або живого об'єкта в суспільстві. Більш того, знаходження координат об'єкту є способом ідентифікації поряд з описом, виділенням, протиставленням. По-друге, описовий аспект – це один із типів мотивування імені, яке несе певну інформацію, але не створюється заради неї. Тому сенс назви не може бути функцією, а скоріше його можна віднести до історії створення. І, нарешті, ідеологічне навантаження не є функцією, тому що ідеологічний компонент назви може бути переосмислений зі зміною політичної ситуації або розвиватися, складаючи як би додаткове значення імені¹⁰.

Головна функція топоніма – орієнтовна, оскільки топонімія прагне до відбиття в назві властивостей об'єктів або реально існуючих взаємовідносин їх з іншими об'єктами і з людиною, прагне до мотивованості і смислової наповненості. Завдяки прозорій семантиці топоніми підтримують орієнтовні можливості. Назва є свого роду соціальним знаком. Дійсно, будь-який топонім може розповісти про час, середовище, в якому він існує, оскільки імена власні чутливі до змін у суспільстві та є відображенням минулого чи сьогодення і мають історичне пояснення.

Географічні назви стійкі, переживають епохи і пов'язують покоління, будучи пам'ятниками і джерелом цінної інформації для лінгвістів. Топоніми відображають світогляд людей, народів, які проживали на даній території. Досліджуючи записи древніх джерел, можна простежити закони розвитку мови, зміни в словниковому

⁹ Хвесько Т.В. Способы образования топонимов. *Вопросы когнитивной лингвистики*. Тамбов, 2011. № 2. С. 102–113.

¹⁰ Там само. С. 102.

складі, первісну форму слів і їхню історію, зв'язок з іншими мовами, а також виявити слова, які зникли зі словника¹¹.

Таким чином, топонім також виконує важливу кумулятивну функцію. Але географічна назва не зникає разом з явищем, а зберігається і живе довго. Однак географічні назви привертають увагу не тільки лінгвістів, а й представників інших наук, які вивчають різні особливості топонімів і, відповідно, доходять висновків абсолютно іншого характеру. Наприклад, історики та соціологи розглядають етапи розвитку держави через географічні назви, тоді як географів і геологів топоніми цікавлять для підтвердження наявності корисних копалин. Топонімісти розглядають географічні назви з точки зору лінгвістики із залученням додаткових досліджень¹².

Звернемося до чинних у лінгвістиці класифікацій топонімів. Нині топоніми поділяються на різні групи на підставі численних критеріїв. Лінгвісти класифікують топоніми за характером об'єкта, за його величиною і походженням, об'єктом називання, характером називання, лінією топонімічної номінації тощо. Найбільш загальна класифікація топонімів представлена у В.А. Ніконова, де ми знаходимо топоніми, що розрізняються за характером об'єкта (ойконіми, гідроніми, ороніми, космонімія), за величиною об'єкта (макротопоніми і мікротопоніми), за складом (однослівні топоніми, словосполучення, топонімічні фразеологізми), за походженням (топоніми, що склалися в процесі природничо-історичного розвитку, і топоніми, створені свідомо)¹³.

Особливість класифікації топонімів, запропонованої В.В. Корневою, полягає в розподілі всіх географічних назв на дві великі групи: топоніми природного ландшафту і топоніми культурного ландшафту¹⁴. До топонімів природного ландшафту відносять хороніми, ороніми і гідроніми, виділяючи в групі останніх лімоніми (назви озер), потамоніми (назви річок) і пелагоніми

¹¹ Никонов В.А. Введение в топонимику. Изд. 2-е. Москва : Изд-во ЛКИ, 2011. С. 45.

¹² George R.R. Martin. A Clash of Kings. N. Y.: Bantam Books, 2012. 1009 p. URL: <http://thefreeonlinenovel.com/bi/a-dance-with-dragons>

¹³ Никонов В.А. Введение в топонимику. Изд. 2-е. Москва : Изд-во ЛКИ, 2011. 184 с.

¹⁴ Корнева В.В. Топонимические исследования в новой научной парадигме. *Вестник ВГУ. Серия Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2016. № 1. С. 151.

(назви морів). Топоніми культурного ландшафту представлені ойконімами. За етимологією топоніми діляться на споконвічні, запозичені й гібридні. Запозичені назви піддаються змінам і переосмисленню з плином часу, пристосовуючись до фонетичних і граматичних особливостей мови, що їх запозичила¹⁵.

Існують такі види:

1) топоніми, подібні в різних культурах і мовах; їхня схожість пояснюється тим єдиним культурним першоджерелом (наприклад, *Alexandria – a city of Egypt, Alexandria – a city in the USA, Virginia, Олександрія – місто в Кіровоградській області*);

2) Автентичні, унікальні топоніми, що належать тільки одній культурі (*Наприклад, Stradford – upon – Avon, the Rhine, lake Baikal*);

Змішування лексичного, граматичного і семантичного принципів вважається скоріше недоліком, ніж перевагою такого роду класифікацій. Не існує способу створення єдиної класифікації топонімів, яка би відображала всю багатоаспектну сутність топонімічної лексики. Класифікуючи топонімічні номінації, необхідно враховувати багатогранні (інтра– і екстралінгвістичні) принципи виділення топонімічних одиниць, такі як: 1) параметрична характеристика об'єкта; 2) онтологічна характеристика об'єкта; 3) локалізація об'єкта; 4) мотиваційна характеристика топонімів; 5) етимологічна характеристика топонімів; 6) умотивованість топонімів; 7) хронологічна характеристика топонімів; 8) структурна характеристика топонімів; 9) топонімічна полісемія; 10) ступінь топонімічної номінації¹⁶.

Таким чином, у топонімі простежується зв'язок між суб'єктом і об'єктом топонімічного найменування. Антропоцентричний підхід до процесу топонімічної номінації дозволяє розцінювати топоніми як продукт пізнавальної діяльності людини. Дослідження фонетичних, морфологічних, словотворчих, семантичних, мотиваційних особливостей топонімічних номінацій, їх лінгвокультурологічної, соціолінгвістичної, прагматичної і когнітивної специфіки дозволяє простежити зв'язок між людиною і об'єктом номінації.

¹⁵ Корнева В.В. Топонимические исследования в новой научной парадигме. *Вестник ВГУ. Серия Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2016. № 1. С. 151.

¹⁶ Варганова О. А. Англиязычные топонимы и их стилистический потенциал в поэзии : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. СПб, 2014. С. 29.

2. Аналіз топонімів у циклі романів Дж. Мартіна «Пісня льоду та полум'я»

Серія романів-фентезі «Пісня льоду та полум'я» складається із 7-ми книг. Перша книга – роман під назвою «Гра престолів» – була опублікована в 1996 році і, як і наступні, стала лауреатом багатьох літературних премій, а пізніше була екранізована в рамках відомого серіалу «Гра престолів». Саме успіхом цих творів зумовлений вибір матеріалу для даного дослідження.

Топоніми становлять базу простору ономастики віртуального світу фентезі, тому що саме вони концентрують культурно-історичну, лінгвокультурологічну інформацію.

У жанрі фентезі топоніми активно вивчаються з метою визначення їхніх специфічних особливостей, семантичного мотивування і внутрішньої форми, критеріїв класифікації, історичного та етимологічного складників, функцій і ролі в моделюванні географічного простору вторинного світу¹⁷.

Попри високий лінгвістичний інтерес до топонімікону фентезі-саги «Пісня льоду і полум'я», в його дослідженні є деякі лакуни. Так, наприклад, дотепер практично не вивчені структурні особливості авторських топонімів, їхні морфологічний склад і словотворча структура. У нашій роботі ми звернемося до структурного аналізу топонімів, відібраних методом суцільної вибірки з опублікованих натеper книг («A Game of Thrones», «A Clash of Kings», «A Feast for Crows», «A Storm of Swords», «A Dance with Dragons»), а також із супровідною книгою «The World of Ice & Fire: The Untold History of Westeros and the Game of Thrones» і картографічною збіркою «The Lands of Ice and Fire (A Game of Thrones): Maps from King's Landing to Across the Narrow Sea») з метою виявлення особливостей їхньої морфологічної структури, словотворчих моделей і способів словотворення.

Як правило, вважається, що в основу структурного аналізу повинні бути покладені дві ознаки: кількість входних у топонім компонентів і спосіб словотворення. Таким чином, структурний аналіз складається із взаємодоповнюючих один одного морфемного і словотвірного аналізів.

¹⁷ Мельникова Ю.Н. Структурно-семантические особенности топонимов языка (диахронический аспект): автореф. дисс. ... к. филол. н. Белгород, 2018. 22 с.

Під час морфемного аналізу розглядається морфемний склад топонімів. Ключові поняття морфемного аналізу:

- топооснова (смісловий компонент географічної назви),
- топоформант (службовий елемент, необхідний для побудови географічної назви).

Як показує аналіз наукової літератури, за кількістю компонентів, що входять у топонім, усі топоніми можна розділити на дві групи:

- однослівні;
- багатослівні.

У групі однослівних топонімів виділяються три основних типи: прості (складаються з однієї топооснови), похідні (складаються з топооснови і топоформант), складні (складаються їх двох і більше топооснов і, можливо, топоформант). Багатослівні топоніми є складними і підрозділяються на топоніми-словосполучення (складаються з двох іменників або прикметника і іменника, числівника та іменника та ін.) і топоніми-конструкції (складаються з компонентів, пов'язаних сполучниками або прийменниками, можуть мати химерну форму).

Загалом, є чотири найпоширеніші способи створення топонімів: 1) топонімічна конверсія, або прями́й перехід; 2) афіксація; 3) запозичення топонімів з інших мов; 4) словосполучення. Словоскладання і субстантивація також активно беруть участь у топонімізації. Метафоризація, або перенесення значення за формою, розміром, кольором і т.д., також може розглядатися як спосіб створення топонімів.

Перейдемо до структурного аналізу топонімічного простору фентезі-саги Дж. Р.Р. Мартіна «Пісня льоду та полум'я». Аналіз топонімів показує, що в структурному плані топоніми в основному являються в однаковій кількості як однослівними, так і багатослівними назвами – 48% і 52% відповідно.

Серед однослівних топонімів більшість становлять складні найменування (53%). Найчастіше тут використовуються топоніми, які утворились простим шляхом за допомогою складання двох основ, тобто словоскладанням, за такими схемами:

- іменник. + іменник: (*Dragonstone, Oxcross, Stonehelm, Icemar, Stonedoor*¹⁸);

¹⁸ George R.R. Martin. *A Clash of Kings*. N. Y.: Bantam Books, 2012. 1009 p. URL: <http://thefreeonlinenovel.com/bi/a-dance-with-dragons>

- додаток + іменник: (*Bitterbridge, Greyguard, Highgarden, Hardhome, Faircastle, Oldtown*¹⁹);
- іменник + дієслово: (*Stonedance, Skyreach, Riverrun, Starfall*²⁰);
- дієслово + іменник: (*The Tumblestone, the Wendwater, Shatterstone*);
- додаток + дієслово: (*the Darkwash, Newkeep*²¹).

У групі складних топонімів також знаходимо топоніми, утворені змішаними способами:

- 1) словоскладання + афіксація (дві основи, пов'язані інтерфіксами «s» і «en»): *Sunspear, Oakenshield, Duskendale, Wolfswood, Godsgrace*);
- 2) словоскладання + плюралізація (*Whitewalls, Frostfangs, Barrowlands*);
- 3) словоскладання + усічення (*Watergard від Water + garden*).

Інтерес представляє і топонім *Kayakayanaya*, що є редуплікаційною формою.

За складними топонімами по частоті актуалізації слідують похідні топоніми (29%).

Дж. Мартін вживає у своєму творі топоформант, який активно використовується для утворення географічних назв у реальному світі: *-ton, -field, -fast, -pool, -bury, -ford, -ment, -ham, -ford, -ham, -ia, -worth, -sel-, -ast-, -dun-, -down-* та інші. Так, наприклад, за допомогою суфіксального способу утворені топоніми *Appleton, Stokeworth, Amberly, the Ravishment, Waspwood, Claypool*²², *Orkmont*²³.

Префіксальний спосіб знаходимо в топонімах *Uplands, Astapor, Selhora*²⁴; префіксально-суфіксально способом утворені *Downdelving, Dunstonbury, Selhory*;

Деякі з похідних топонімів піддалися субстантивзації – *Standfast, Deepdown*.

¹⁹ George R. R. Martin. A Clash of Kings. N. Y.: Bantam Books, 2012. 1009 p. URL: <http://thefreeonlinenovel.com/bi/a-dance-with-dragons>

²⁰ Там само.

²¹ Там само.

²² George R. R. Martin. A Dance with Dragons. N. Y.: Bantam Books, 2012. 1112 p. URL: <http://thefreeonlinenovel.com/bi/a-clash-of-kings>

²³ Там само.

²⁴ George R. R. Martin. A Clash of Kings. N. Y.: Bantam Books, 2012. 1009 p. URL: <http://thefreeonlinenovel.com/bi/a-dance-with-dragons>

Прості топоніми типу *Dorne, Lys, Myr, Yeen, Pyke, Wyl* – у кількісній меншості (18%). Багато з простих топонімів утворені за топонімічною конверсією (наприклад, *the Wall, the Gorge, The North, the Reach, the Rock*²⁵), причому за своєю семантикою більшість із них метафоричні (наприклад, *the Axe, the Scourge, the Gullet*). Ряд простих топонімів, ймовірно, є чистою вигадкою автора, вони надають вторинному світу особливу унікальність: *Asshai, Lorath, Qarth, Myr, Ghis, Naath, Ib, Leng*²⁵.

Примітно, що серед однослівних топонімів є топоніми, вже існуючі в реальному світі або запозичені автором з інших джерел. Наприклад, *Hayford*²⁶ – реально існуюча назва декількох поселень в англійських графствах Нортгемптоншир, Бакфастлі, Оксфордшир; *Blackpool* – місто в Англії в графстві Ланкашир на узбережжі Ірландського моря; *Cairns* – місто на північному сході штату Квінсленд в Австралії; *Elyria* – місто в Огайо, США; *Carcosa* – вигадане місто з оповідання Амброза Бірса «Житель Каркози» (1891), а назва родового замку будинку *Фелл Felwood*¹ збігається з так званим «оскверненим лісом» в ігровій зоні *World of Warcraft*.

Серед багатослівних топонімів більшість становлять топоніми-словосполучення (83%). Вони утворюються з двох компонентів, хоч трикомпонентні назви також зустрічаються в досліджуваному творі: *Red Deer Island, Lord Harroway's Town, Crow Spike Keep*²⁷ та інші.

Під час утворення словосполучень Дж. Мартін використовує в основному такі моделі:

Іменник + Іменник, де перший компонент може бути:

– іменником у називному відмінку (наприклад, *Sunset Sea, Witch Isle, Dagger Lake, Ghost*²⁸);

– іменником у присвійному відмінку (наприклад, *Storm's End, Mole's Town Craster's Keep, Sow's Horn, Torrhen's Squar, Flint's Finger, Ironman's Bay, Widow's Ford*²⁹);

– простим іменником (наприклад, *Moat Cailin, Stone Hedge, Lion Gate*³⁰);

²⁵ George R.R. Martin. A Clash of Kings. N. Y.: Bantam Books, 2012. 1009 p. URL: <http://thefreeonlinenovel.com/bi/a-dance-with-dragons>

²⁶ Там само.

²⁷ Там само.

²⁸ Там само.

²⁹ George R. R. Martin. A Clash of Kings. N. Y.: Bantam Books, 2012. 1009 p. URL: <http://thefreeonlinenovel.com/bi/a-dance-with-dragons>

– похідним іменником (наприклад, *Dragonmont Hill, Trader Town, the Slaver's Bay*);

– складним іменником (наприклад, *Greywater Watch, Grindcorn Mill, Pinkmaiden Castle, Raventree Hall, Breakstone Hill*).

Додаток + Дієслово (Наприклад, *the Narrow Sea, the Red Wedding, the Last Hearth, the Bloody Isle, the White Harbor, the Red Watch*).

Іменник + Додаток (Наприклад, *Ghaston Grey, Castle Black*).

Числівник + Іменник (Наприклад, *Ten Towers, Three Sisters, Fourteen Flames*).

Прислівники + Іменник (Наприклад, *the Skirling Pass, the Shivering Sea, the Whispering Wood, the Broken Branch, the Painted Mountains, the Haunted Forest*).

Інші, до складу яких входять компоненти невстановлених частин мови, – це так звані авторські (наприклад, *Yi Ti, Ar Noy Sar Mell, Ny Sar, Si Qo*).

Топоніми-конструкції вживаються лише в 16% географічних найменувань, причому союзні конструкції відсутні. Серед прийменникових конструкцій найбільш поширені ті, що утворені за моделлю:

– іменник + of + іменник (Наприклад, *the Bridge of Dream, the Bay of Ice, the Bay of Seals, the Mountains of the Moon, the Long Bridge of Volantis, Sea of Myrth, Womb of the World, the Fist of The First Men, the Great Sept of Baelor*³¹);

– іменник + By + іменник (Наприклад, *Westwatch-bythe-Bridge, Woodswatch-bythe-Pool, Eastwatch-bythe-Sea*).

Поодинокий випадок поєднання прийменника та іменника в топонім – *Beyond the Wall*. Загалом, можна зробити висновок, що в структурному плані топонімікон фентезі-саги «Пісня льоду та полум'я» – багатий і різноманітний. Він у рівній мірі представлений однослівними і багатослівними лексичними одиницями.

У групі однослівних топонімів зустрічаються всі морфологічні типи: прості (19%), похідні (29%) і складні (52%).

Кількісно преvalюють складні топоніми, що утворюються за наступними словотворчим моделям: іменник + іменник, додаток + іменник, іменник + дієслово, дієслово + іменник. Багатослівні

³⁰ George R. R. Martin. *A Dance with Dragons*. N. Y.: Bantam Books, 2012. 1112 p URL: <http://thefreeonlinenovel.com/bi/a-clash-of-kings>

³¹ George R. R. Martin. *A Clash of Kings*. N. Y.: Bantam Books, 2012. 1009 p. URL: <http://thefreeonlinenovel.com/bi/a-dance-with-dragons>

топоніми представлені як поєднаннями слів (84%), так і приєднаними конструкціями (16%).

Топоніми-словосполучення в основному будуються за моделями іменник + іменник, числівник + іменник, прислівник + іменник, а топоніми-конструкції представлені моделями іменник + of + іменник та іменник + by + іменник.

Таким чином, найбільш продуктивними способами створення топонімів у досліджуваній сазі є словоскладання і словосполучення, що пов'язано з прагненням Дж. Р.Р. Мартіна передати складні й багатогранні ознаки географічних об'єктів віртуального світу Семи Королівств. Топонімічна конверсія, що властива простим топонімам, і афіксація, використовувана в утворенні похідних топонімів, не є продуктивними способами створення топонімічного простору досліджуваної саги.

Загальна кількість топонімів у досліджуваному творі становить 200 одиниць. Топонімічний простір даного твору представлено: оронімами (*Mother of Mountains, Velvet Hills, Greenhill, Crossbow Ridge*), хоронімами (*Reach, The Broken Arm of Dorne, Essos, North. Sotoros*), урбанонімами (*Red Keep, Gates of the Moon, Dragon Gate, Flea Bottom*³²), дромонімами (*Valyrian roads, Boneway, The Kingsroad*), ойконімами (*King's Landing, Blackpool Ghis, Tyrosh*), гідронімами (*Long Lake, Jade Sea, Bay of Crabs, Last River*³³), дрімонімами (*Wolfswood, Waspwood, Rainwood, Waspwo*³⁴), і тільки лише агрооніми нами виявлено не було. Значну чисельну перевагу серед усіх видів топонімів у досліджуваній фентезі-сазі займають ойконіми (59%).

Такий високий відсоток актуалізації ойконімів говорить про те, що дія роману характеризується значною географічною протяжністю, а не сконцентрована в одному конкретному місці.

Крім того, в даному творі зображено суспільство з розвиненим поняттям про державність, оскільки число топонімів, що позначають назви природних ландшафтів, поступається числу топонімів, що позначають назви населених пунктів. Високий відсоток уживання гідронімів (15%) і хоронімів (14,2%) можна пояснити однією з

³² George R.R. Martin. *A Clash of Kings*. N. Y.: Bantam Books, 2012. 1009 p. URL: <http://thefreeonlinenovel.com/bi/a-dance-with-dragons>

³³ Там само.

³⁴ George R.R. Martin. *A Clash of Kings*. N. Y.: Bantam Books, 2012. 1009 p. URL: <http://thefreeonlinenovel.com/bi/a-dance-with-dragons>

характерних особливостей жанру фентезі – включенням у сюжет твору елементів Середньовіччя, для якого характерно активне використання морського флоту як у мирних, так і у військових цілях, а також дроблення територій на основі васальних відносин в епоху феодалізму. Незначна кількість оронімів (5,3%) свідчить про те, що дія роману рідко переноситься в гористу місцевість. Міста і села частіше розташовуються на рівнинній місцевості, поруч з водоймами і дорогами, що утворюють інфраструктуру країни. Невисокий відсоток актуалізації урбанонімів (3,1%) можна пояснити тим, що дія саги одночасно відбувається в численних містах і селах, і докладний опис їхніх вулиць, площ і кварталів автор вважає надмірним, що свідчить про те, що він більшою мірою акцентує увагу читача на події, а не деталях.

ВИСНОВКИ

За результатами власного дослідження було з'ясовано, що топоніми класифікують за низкою критеріїв: за характером об'єкта, складом, походженням, характером називання, лінії топонімічної номінації тощо. Відповідно до класифікації топонімів по об'єкту виділяють ороніми, хороніми, урбаноніми.

Проведена класифікація топонімів за об'єктом на матеріалі фентезі-саги Джорджа Мартіна «Пісня льоду та полум'я» показує, що в досліджуваному творі агрооніми відсутні, а переважним видом топонімів за характером об'єкта є ойконіми (58,27%), в підгрупі яких комоніми (73%) превалюють над астіонімами (27%), що відображає тенденцію, характерну для середньовічного суспільства, коли селища, села і замки переважали над містами. Проведене дослідження підтверджує важливу роль топонімів у творах жанру фентезі як головного засобу конструювання картини «вторинного світу».

Загалом, можна зробити висновок, що в структурному плані топонімікон фентезі-саги «Пісня льоду і полум'я» багатий і різноманітний. Він у рівній мірі представлений однослівними і багатослівними лексичними одиницями. У групі однослівних топонімів зустрічаються всі морфологічні типи – прості (19%), похідні (29%) і складні (52%). Переважають кількісно складні топоніми, що утворюються за такими словотворчими моделями: іменник + іменник, іменник + дієслово, дієслово + іменник. Багатослівні топоніми представлені як поєднаннями слів (84%), так і прийменниковими конструкціями (16%). Топоніми-словосполучення в основному будуються за моделями: іменник +

іменник, числівник + іменник, прислівник + іменник, а топонімі-конструкції представлені моделями іменник + of + іменник та іменник + by + іменник. Таким чином, найбільш продуктивними способами освіти топонімів у досліджуваній фентезі-сазі є словоскладання і словосполучення, що пов'язано з прагненням Дж.Р.Р. Мартіна передати складні й багатогранні ознаки географічних об'єктів віртуального світу Семи Королівств. Топонімічна конверсія і афіксація не є продуктивними способами створення топонімічного простору досліджуваної саги.

АНОТАЦІЯ

Топоніми у фентезі є жанротворчими елементами, оскільки неможливо створити і детально продумати географію авторського світу без створення найменувань географічних об'єктів, таких як річки, міста, гори тощо.

Відібрані твори характеризуються тим, що більша частина присутніх у них топонімів є так званими іменами власними, тобто в них закладена певна характеристика, що повідомляє, наприклад, про їхнє розташування або історію. Наявність у певного місця історії може служити як пізнавальна функція – розкривати для читачів подробиці вигаданого автором світу і мати певну роль у сюжеті й у характеристиці персонажа. Проведений кількісний аналіз топонімів показує, що в структурному плані палітра топонімів представлена приблизно однаково як однослівними, так і багатослівними географічними назвами – 49,5% і 50,5% відповідно.

Література

1. Багомедов М.Р. Структура и семантика топонимических единиц английского языка : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Махачкала, 2011. 21 с.
2. Бельнская В.Д. Очерки англоязычной топонимики. Москва : Высшая школа, 2000. 226 с.
3. Карпенко О.Ю. Проблематика когнітивної ономастики : монографія. Одеса : Астропринт, 2006. 325 с.
4. Лабінська Г. Топоніміка. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 187 с.
5. Мельникова Ю.Н. Структурно-семантические особенности топонимов языка (диахронический аспект) : автореф. дисс. ... к. филол. н. Белгород, 2018. 22 с.

6. Музя Е.М. Принципы классифицирования топонимов. *Вісник Запорізького державного університету. Збірник наукових статей. Філологічні науки*. Запоріжжя : ЗДУ, 2002. № 1. С. 95–98.

7. Хвесько Т.В. Способы образования топонимов. *Вопросы когнитивной лингвистики*. Тамбов, 2011. № 2. С. 102–113.

8. Никонов В.А. Введение в топонимику. Изд. 2-е. Москва : Изд-во ЛКИ, 2011. 184 с.

9. Корнева В.В. Топонимические исследования в новой научной парадигме. *Вестник ВГУ. Серия Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2016. № 1. С. 150–154.

10. Варганова О.А. Англоязычные топонимы и их стилистический потенциал в поэзии : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Санкт-Петербург, 2014. 31 с.

11. George R.R. Martin. A Clash of Kings. N.Y. : Bantam Books, 2012. 1009 p. URL: <http://thefreeonlinenovel.com/bi/a-dance-with-dragons>

12. George R.R. Martin. A Dance with Dragons. N.Y. : Bantam Books, 2012. 1112 p. URL: <http://thefreeonlinenovel.com/bi/a-clash-of-kings>

Information about the authors:
Pestushko Alina Volodymyrivna,

Teacher
Kherson Polytechnic Professional College
of Odesa Polytechnic State University
23, Nebesna Sotnya str., Kherson, 73013, Ukraine

Honcharova Victoriia Borysivna,
Teacher

Kherson Polytechnic Professional College
of Odesa Polytechnic State University
23, Nebesna Sotnya str., Kherson, 73013, Ukraine